

TEISINĖ APŽVALGA

LIETUVOS TEISMŲ PRAKTIKA 2022 M.

#8

2022 M. LAPKRITIS

Lietuvos Raudonasis Kryžius yra nevyriausybinė organizacija, virš 25 metų teikianti socialinę, humanitarinę ir teisinę pagalbą pabėgėliams, prieglobsčio prašytojams, asmenims be pilietybės ir kitiems migrantams nepriklausomai nuo jų teisinio statuso.

Teisinės apžvalgos rengiamos Lietuvos Raudonojo Kryžiaus iniciatyvos, kuria siekiama stebėti Lietuvos teismų vystomą praktiką migracijos ir prieglobsčio bylose bei dalintis informacija apie kai kuriuos reikšmingus sprendimus, rėmuose. Apžvalgose perteikiamos aktualios ištraukos iš šių metų teismų jurisprudencijos bei pateikiami juridinės galios neturintys papildomi komentarai.

Apžvalgose pateikti komentarai yra skirti apžvelgiamų teismo išaiškinimų platesnio konteksto ir potencialaus poveikio praktikos vystymuisi paaiškinimui. Komentuodami teismo sprendimus, Lietuvos Raudonojo Kryžiaus teisininkai remiasi savo dalykine kompetencija bei ilgamete patirtimi migracijos ir prieglobsčio teisės srityje, taip pat tarptautinių teismų praktika, teisine ir moksline literatūra. Esame dėkingi partneriams ir kolegoms už papildomas įžvalgas.

Lietuvos Raudonojo Kryžiaus teisinės apžvalgos yra skirtos tik informacijai, jos nesukuria ir nesuteikia teisių, jomis nenustatoma ir neprisiimama teisinių įsipareigojimų sprendžiant individualius atvejus. Cituojant ar platinant šią teisinę apžvalgą būtina nuoroda į informacijos šaltinį:

Lietuvos Raudonasis Kryžius. (2022 m. lapkritis). *Teisinė apžvalga #8*

SPRENDIMAI ŠIOJE APŽVALGOJE:

I. 2022 m. rugpjūčio 10 d. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (toliau – LVAT) nutartis administracinėje byloje Nr. eA-3544-463/2022

RAKTAŽODŽIAI: amžiaus nustatymo tyrimas, įrodymų priimtinumai.

II. 2022 m. spalio 12 d. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (toliau – LVAT) nutartis administracinėje byloje eA-3854-1047/2022

RAKTAŽODŽIAI: pakartotinė apklausa iš naujo nagrinėjant prašymą suteikti prieglobstį.

III. 2022 m. spalio 12 d. LVAT nutartis administracinėje byloje Nr. eA-3868-556/2022

RAKTAŽODŽIAI: vaiko interesai, individualus situacijos vertinimas.

IV. 2022 m. spalio 4 d. LVAT nutartis administracinėje byloje Nr. A-3878-520/2022

RAKTAŽODŽIAI: judėjimo laisvės apribojimas, atsisakymas savanoriškai grįžti, nebendradarbiavimas.

Be šių sprendimų, apžvalgoje papildomai pateiktos kelios ištraukos iš LVAT sprendimų, kuriose teismas pasisako tokiais bendrais klausimais, kaip pareiga tinkamai motyvuoti sprendimus ir informuoti apie sprendimo priėmimo terminus.

I. 2022 M. RUGPJŪČIO 10 D. LVAT NUTARTIS ADMINISTRACINĖJE BYLOJE EA-3544-463/2022

BYLOS ESMĖ: Pareiškėjas kreipėsi į teismą su skundu dėl Migracijos departamento sprendimo, kuriuo jam buvo atsisakyta suteikti prieglobstį. 2022 m. liepos 5 d. sprendimu Vilniaus apygardos administracinis teismas panaikino skundžiamą Migracijos departamento sprendimą bei įpareigojo Migracijos departamentą pareiškėjo prašymą dėl prieglobsčio suteikimo išnagrinėti iš naujo. Be kita ko, teismas konstatavo, kad pareiškėjas prisistatė nepilnamečiu bei pateikė išrašo iš gimimo akto įrašo kopiją, tačiau į tai nebuvo atsižvelgta ir specialios procedūrinės garantijos, numatytos nelydimiems nepilnamečiams, jo atžvilgiu nebuvo taikytos. Migracijos departamentas, nesutikdamas su minėtu teismo sprendimu, kreipėsi į LVAT su apeliaciniu skundu. Migracijos departamentas laikėsi pozicijos, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai pareiškėjo pateiktą gimimo akto įrašą pripažino pakankamu ir patikimu įrodymu, ypač atsižvelgus į tai, jog pareiškėjo pateiktas dokumentas yra tik kopijos nuotrauka. Be to, tyrimo metu buvo atliktas pareiškėjo amžiaus nustatymo tyrimas, kurio metu buvo nustatyta, kad pareiškėjo amžius yra virš 24 metų, leido daryti pagrįstą išvadą, kad pareiškėjas pateikė tikrovės neatitinkančią informaciją apie savo amžių. Atsižvelgus į tai, pareiškėjas nėra sąžiningas, todėl kyla pagrįstų abejonių dėl jo patikimumo.

Šioje byloje LVAT pasisakė dėl šių prieglobsčio teisėje svarbių aspektų:

- dėl specialisto išvados dėl amžiaus nustatymo įrodomosios galios;
- dėl neoriginalių dokumentų, kaip įrodymo, priimtimumo.

2022 m. rugpjūčio 10 d. nutarties 33-36 punktuose LVAT konstatavo:

"33. Nagrinėjamoje administracinėje byloje nustatyta, kad pareiškėjas Migracijos departamentui nepateikė asmens tapatybę patvirtinančio dokumento, tačiau iš byloje pateikto garso įrašo ir apklausos transkripcijos nustatyta, jog **pareiškėjas prisistatė nepilnamečiu asmeniu**, gimusiu (duomenys neskelbtini). Taip pat nustatyta, kad pareiškėjas pirminėje apklausoje (iki specialisto išvados gavimo) buvo traktuojamas nepilnamečiu, jo apklausa buvo vykdoma dalyvaujant Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos atstovui. **Kilus abejonių dėl pareiškėjo amžiaus, jam buvo atliktas biologinio amžiaus nustatymo tyrimas, kurio metu nustatyta, kad pareiškėjo biologinis amžius yra virš 24 metų** (specialisto išvada Nr. MK-O 159/2021 (01)).

34. Pirmosios instancijos teismo posėdyje **pareiškėjas pateikė išrašo iš gimimo akto įrašo kopiją, kurios pagrindu įrodinėjo, kad amžiaus nustatymo išvada neatitinka jo metų**. Pagal pateiktą išrašą iš gimimo akto įrašo matyti, kad pareiškėjas yra gimęs (duomenys neskelbtini) (žr. išrašas iš gimimo akto įrašo Nr. 095).

35. Taigi, **pareiškėjas pirmosios instancijos teismo posėdyje dar kartą nurodė, kad yra nepilnametis ir pateikė išrašą iš gimimo akto įrašo kopiją. Teisėjų kolegijos vertinimu, Valstybinės teismo medicinos tarnybos Medicinos kriminalistikos laboratorijos 2021 m. liepos 29 d. specialisto išvada Nr. MK-O 159/2021 (01), kurioje nurodoma, kad pareiškėjo biologinis amžius yra virš 24 metų, negali būti vienintelis įrodymas, lemiantis pareiškėjo amžių, o tokiose situacijose, kai nėra neginčijamai nustatyta, ar pareiškėjas nėra nepilnametis, turi**

būti imamasi priemonių, kurios užkirstų kelią pareiškėjo, kaip galimai pažeidžiamo asmens, teisių pažeidimams.

36. Kilus abejonių, ar asmuo galėtų būti nepilnametis, amžiaus faktas byloje yra svarbus dėl Įstatymo 2 straipsnio 182 dalies, pagal kurią nustačius, jog pareiškėjas iš tiesų yra nepilnametis, jam būtų suteikiamas pažeidžiamo asmens statusas ir atitinkamos su šiuo statusu susijusios teisės, pvz., Įstatymo 67 straipsnio 5 dalis – tokiu atveju reikėtų aiškinti pareiškėjo parodymus jo naudai ir kt. Taigi, šiuo atveju, net ir po Sprendimo priėmimo pareiškėjo pateiktas dokumentas yra reikšmingas nagrinėjamai bylai. Taip pat teisėjų kolegija, pasisakydama dėl atsakovo apeliacinio skundo argumentų, kad pareiškėjo pateiktas gimimo įrašo išrašas nėra originalus, pabrėžia, jog **vien tai, kad pateiktas dokumentas yra neoriginalus, nereiškia, jog negali būti vertinamas jo turinys ir patikimumas.** Teisėjų kolegijos vertinimu, šiuo atveju atsakovas turėtų pakartotinai vertinti naujai pateiktus dokumentus ir išsiaiškinti visus neaiškumus dėl pareiškėjo amžiaus.“

Šioje nutartyje LVAT, tiesiogiai neginčydamas amžiaus nustatymo išvados rezultatų, vis dėlto konstatuoja, kad ji negali būti „vieninteliu įrodymu“, kurio pagrindu sprendžiama dėl pareiškėjo amžiaus, bei nelaiko tokio pobūdžio išvados įrodymu, leidžiančiu „neginčijamai nustatyti“, ar pareiškėjas nėra nepilnametis. Šios teismo išvados, labai tikėtina, grindžiamos tuo, jog praktikoje nustatyti asmens amžių yra labai sunku ir joks egzistuojantis metodas nepateikia rezultato, kuriuo galima būtų akiai pasikliauti. Iš esmės, amžiaus nustatymo metodai įvertina asmens brandą, o ne chronologinį amžių. EASO Praktinėse gairėse dėl amžiaus nustatymo [1] nurodoma, jog nėra amžiaus vertinimo metodo, kuris suteiktų tikslus asmens chronologinio amžiaus duomenis, dabartiniai metodai gali tik apytikriai apskaičiuoti amžių. Siekiant įvertinti

asmens amžių, turi būti remiamasi multidisciplininiu požiūriu, subalansuojant fizinius, vystymosi, psichologinius, aplinkos ir kultūrinius faktorius. Atsižvelgus į tai, išskirtinai fiziologiniais rodikliais grindžiama specialisto išvada teisiniu požiūriu nelaikytina įrodymu, turinčiu neginčijamą maksimalią įrodomąją galią bei apriorinį pranašumą kitų įrodymų atžvilgiu.

Nagrinėjamu atveju LVAT atkreipia dėmesį, kad, be specialisto išvados, byloje yra kitų įrodymų, nusakančių pareiškėjo amžių, o būtent – jo parodymai bei jo pateiktas dokumentas. Kadangi specialisto išvada neturi apriorinio pranašumo šių įrodymų atžvilgiu, o joje pateiktos informacijos tikslumas gali būti kvestionuojamas, geriausiu atveju ji pagrindžia abejones dėl kitų įrodymų patikimumo, tačiau savaime jų turinio nepaneigia, t. y. neįrodo priešingai. Labai tikėtina, kad būtent todėl teismas konstatuoja, kad tai, ar pareiškėjas nėra nepilnametis, „nėra neginčijamai nustatyta“. Vien tai, kad specialisto išvadoje nurodyta, jog, remiantis tyrimo rezultatais, pareiškėjas yra 20–24 metų amžius, savaime nepagrindžia Migracijos departamento padarytos vienareikšmiškos išvados, kad pareiškėjas „**melavo apie savo amžių (nurodė esąs nepilnametis [...])**“. Norint apkaltinti žmogų melavimu (kas savaime neturėtų būti prieglobsčio procedūros tikslas), vien suabejoti jo žodžiais neužtenka, būtina įrodyti priešingai. Tuo tarpu specialisto išvada dėl amžiaus nustatymo, dėl taikytinų metodų apribojimų, priešingai neįrodo.

Kitas svarbus šioje byloje LVAT paminėtas aspektas – įrodymų priimtumas. Anot teismo, vien tai, kad prieglobsčio prašytojo pateiktas dokumentas yra neoriginalus (pvz., pateikta dokumento kopija, nuotrauka), neturi įtakos jų priimtumui, t. y. prieglobsčio prašytojo teisei pateikti tokį įrodymą ir juo remtis bei

sprendžiančiosios institucijos pareigai priimti šį įrodymą bei įvertinti jo turinį ir patikimumą. Neoriginalių dokumentų, kaip įrodymų, priimtumas savaime nereiškia, jog jie automatiškai laikytini „įrodančiais“ tam tikrą materialinį faktą. Neoriginalių dokumentų, kaip ir bet kokių kitų įrodymų, aktualumą, patikimumą ir įrodomąją vertę turi nustatyti sprendžiančioji institucija, atlikusi jų vertinimą ir pasisakiusi dėl jų savo sprendime. Tai, jog prieglobsčio prašytojo pateiktas dokumentas yra neoriginalus, gali būti kliūtimi visapusiškai vertinant jo autentiškumą (bei, atitinkamai – patikimumą), tačiau ne jo turinį (t. y. aktualumą). Tokio įrodymo patikimumas gali būti vertinamas atsargiai, pvz., konstatuojant, jog turima tam tikrų abejonių dėl jo autentiškumo, tačiau nepakankamai duomenų, leidžiančių daryti išvadą, jog jis yra suklastotas. Neoriginalaus dokumento įrodomoji vertė, kaip jo aktualumą ir patikimumą apibendrinantis kriterijus, gali būti žemesnė, lyginant su dokumento originalu, vis dėlto toks dokumentas įrodomąją vertę potencialiai turi bei nėra nepriimtinas. Šiuo klausimu taip pat žr. 2022 m. gegužės 11 d. LVAT nutarties administracinėje byloje Nr. eA-2336-881/2022 46 punktą.

Pastebėtina, kad vienas iš Migracijos departamento argumentų, kodėl pareiškėjo pateiktas įrodymas (išrašo iš gimimo akto įrašo kopija) yra nepriimtinas, buvo tai, jog šis dokumentas „*nepatvirtina, kad jis buvo išduotas būtent pareiškėjui ir jame yra nurodyti būtent pareiškėjo duomenys*“. Kartu Migracijos departamentas nurodė, kad „*pareiškėjo pateiktas dokumentas yra tik kopijos nuotrauka, todėl objektyvus jo ištyrimas ir įvertinimas praktiškai neįmanomas*“. Beveik neabejotina, kad tuo atveju, jeigu pareiškėjas būtų pateikęs šio dokumento originalą ir, „objektyviai jį ištyrus ir įvertinus“, pagrįstų abejonių dėl jo autentiškumo neliktų, jis vis tiek savaime nepatvirtintų, „kad jis buvo išduotas būtent pareiškėjui ir jame yra nurodyti būtent pareiškėjo duomenys“. Tiek vienu, tiek kitu atveju išsamus tyrimas pareikalautų iš sprendžiančiosios institucijos nustatyti tokio įrodymo pirminį šaltinį, įvertinti jo kelią nuo šio šaltinio iki institucijos ir pan. Ir net tuo atveju, jeigu būtų užtikrintai nustatyta, kad dokumentas buvo išduotas būtent pareiškėjui ir jį išdavė tam įgaliota institucija, tai vis tiek negarantuotų dokumento turinio visiško tikslumo. Bet koks įrodymas dažniausiai suteikia tik fragmentuotą ir netobulą informaciją, o jos pagrindu daromos išvados labai retai būna „neginčijamos“. Nagrinėjamu atveju LVAT atkreipė dėmesį į tai, kad specialisto išvada dėl amžiaus nustatymo šiuo požiūriu nėra išimtis.

II. 2022 M. SPALIO 12 D. LVAT NUTARTIS ADMINISTRACINĖJE BYLOJE EA-3854-1047/2022

BYLOS ESMĖ: Pareiškėjas kreipėsi į teismą su skundu dėl Migracijos departamento sprendimo, kuriuo jam buvo atsisakyta suteikti prieglobstį. 2022 m. rugpjūčio 30 d. sprendimu Vilniaus apygardos administracinis teismas panaikino skundžiamą Migracijos departamento sprendimą bei įpareigojo Migracijos departamentą pareiškėjo prašymą dėl prieglobsčio suteikimo išnagrinėti iš naujo. Be kita ko, teismas konstatavo, kad pareiškėjo apklausa, atlikta 2021 m. spalio 13 d., kuria rėmėsi Migracijos departamentas, priimdamas ginčijamą sprendimą, yra neišsami. Migracijos departamentas, nesutikdamas su minėtu teismo sprendimu, kreipėsi į LVAT su apeliaciniu skundu. Migracijos departamentas nurodė, kad pareiškėjui buvo suteikta galimybė išsamiai papasakoti išvykimo iš kilmės valstybės aplinkybes bei jam kilmės valstybėje kylančias grėsmes, pareiškėjui taip pat buvo užduodami jo pasakojimą patikslinantys klausimai. Nepaisant to, Migracijos departamento vertinimu, pareiškėjo pasakojimas nebuvo pagrįstas jokiais objektyviais duomenimis, pasižymėjo esminiais trūkumais – buvo prieštaringas, abstraktus, todėl pasakojimo patikimumas buvo įvertintas kritiškai.

Šioje byloje LVAT pasisakė dėl šių prieglobsčio teisėje svarbių aspektų:

- dėl poreikio atlikti pakartotinę apklausą iš naujo nagrinėjant prašymą suteikti prieglobstį.

2022 m. spalio 12 d. nutarties 33 punkte LVAT konstatavo:

„33. Teisėjų kolegija, įvertinusi bylos medžiagą, sutinka su pirmosios instancijos teismo išvada, kad pareiškėjo papasakota istorija iš esmės atitinka kilmės valstybės informaciją, pareiškėjas nurodė galimą persekioją ir jį įvardijo, taip pat nurodė tikėtinus persekiojimo motyvus. Pažymėtina, kad

byloje skundžiamas Migracijos departamento Sprendimas priimtas Migracijos departamento skundų dėl prieglobsčio prašymo nagrinėjimo komisijai panaikinus ankstesnį Migracijos departamento 2021 m. spalio 26 d. sprendimą Nr. 21S34775 nesuteikti pareiškėjui pabėgėlio statuso ir papildomos apsaugos, kadangi individuali pareiškėjo situacija tyrimo metu nebuvo visapusiškai bei tinkamai įvertinta. Migracijos departamento skundų dėl prieglobsčio prašymo nagrinėjimo komisija nurodė priimant sprendimą vadovautis (duomenys neskelbtini), sprendžiant ar pareiškėjas priklauso kuriai nors iš padidintą riziką susidurti su persekiojimo veiksmais (duomenys neskelbtini) asmenų grupių. Atsakovas, priimdamas šioje byloje skundžiamą Sprendimą, įvertino minėtą (duomenys neskelbtini), tačiau visapusiško ir tinkamo individualios pareiškėjo situacijos vertinimo neatliko. **Iš bylos duomenų matyti, kad pareiškėjo apklausa buvo atlikta tik vieną kartą – 2021 m. spalio 13 d., t. y. iki Komisijai panaikinant Migracijos departamento sprendimą kaip neindividualizuotą. Taigi pirmosios instancijos teismas pagrįstai konstatavo, kad atsakovas nesiėmė priemonių tinkamai ir visapusiškai išsiaiškinti pareiškėjo individualią situaciją jį dar kartą apklausdamas. Sutiktina su pirmosios instancijos teismo išvada, kad pareiškėjo apklausa, atlikta 2021 m. spalio 13 d., nėra išsami, nes jos metu nebuvo išsamiai išsiaiškintos aplinkybės apie pareiškėjui kylantį pavojų, (duomenys neskelbtini), jo išvykimo iš kilmės valstybės ir atvykimo į Lietuvos Respubliką aplinkybės, nors vėliau atsakovas pareiškėjo pasakojimo netikslumus vertino jo nenaudai. Atkreiptinas dėmesys, kad pagal pareiškėjo pateikiamus duomenis, jis kilmės valstybėje grėsmę patyrė bei atvyko į Lietuvos Respubliką būdamas (duomenys neskelbtini). Todėl**

vertinant pareiškėjo pasakojimą turėjo būti atsižvelgiama ir į šią aplinkybę. Esant atvejui, jei dėl pareiškėjo nurodomo amžiaus kyla abejonių, teisės aktai numato galimybę tikrąjį asmens amžių nustatyti pasitelkiant ekspertizę.“

Šioje nutartyje LVAT netiesiogiai referuoja į Prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo ir panaikinimo tvarkos aprašo [2] (toliau – Tvarkos aprašas) 96 punkte įtvirtintą taisyklę, kuria remiantis tuo atveju, jeigu teismas panaikina Migracijos departamento sprendimą nesuteikti prieglobsčio ir įpareigoja Migracijos departamentą išnagrinėti prašymą suteikti prieglobstį iš naujo, Tvarkos aprašo VII skyriaus pirmajame skirsnyje nurodyti veiksmai (įskaitant apklausą) atliekami pakartotinai, tačiau su sąlyga, kad teismas konstatavo trūkumus Migracijos departamentui juos atliekant. Pažymėtina, kad Tvarkos aprašas šiame kontekste nemini sprendimų, kurie buvo panaikinti ne teismo, o Migracijos departamento skundų dėl prieglobsčio prašymo nagrinėjimo komisijos (šiuo metu nebeegzistuojančios). Vis dėlto, nagrinėjamu atveju LVAT taiko analogišką taisyklę bei konstatuoja, kad kadangi ankstesnis (2021 m. spalio 26 d.) Migracijos departamento sprendimas nesuteikti pareiškėjui prieglobsčio buvo minėtos komisijos panaikintas dėl to, kad individuali pareiškėjo situacija tyrimo metu nebuvo visapusiškai bei tinkamai įvertinta, nagrinėjant prašymą iš naujo turėjo būti atlikta pakartotinė pareiškėjo apklausa.

Nei Tvarkos aprašas, nei LVAT šioje byloje nenustato bendros taisyklės, kad nagrinėjant prašymą suteikti prieglobstį iš naujo visais atvejais turi būti pakartotinai atlikta prieglobsčio prašytojo apklausa. Toks požiūris yra suprantamas dėl kelių priežasčių. Pirma, Migracijos departamento sprendimo panaikinimas automatiškai nepanaikina visų tyrimo metu atliktų procesinių veiksmų bei jų

rezultatų, t. y. jie paprastai išlieka informacijos visumos, kurios pagrindu bus priimtas naujas sprendimas, dalimi. Jeigu prieglobsčio prašytojo apklausa buvo atlikta tinkamai ir jis pateikė visą tyrimui reikšmingą informaciją, tuomet kartoti tą patį procesinį veiksma ir rinkti tą pačią informaciją nėra poreikio. Antra, ginčo objektu konkrečioje byloje gali būti ne faktinės aplinkybės, o išskirtinai jų teisinis kvalifikavimas, t. y. nagrinėjimas iš naujo reikalautų pakartotinio nustatytų faktų teisinio vertinimo (atsižvelgus į teismo pastebėjimus), bet ne pačių faktų nustatymo iš naujo. Tvarkos aprašas aiškiai atskiria šiuos skirtingus etapus – informacijos apie prašymo motyvus surinkimą (Tvarkos aprašo VII skyriaus pirmasis skirsnis) ir šių motyvų teisinį vertinimą (to paties skyriaus antrasis skirsnis). Kaip minėta, Tvarkos aprašo 96 punktas įpareigoja iš naujo surinkti tam tikrą informaciją tik tuo atveju, jeigu teismas konstatavo trūkumus ją surenkant pirmą kartą. Svarbu pažymėti, kad nagrinėjamu atveju LVAT nemini, jog Migracijos departamento skundų dėl prieglobsčio prašymo nagrinėjimo komisija būtų aiškiai nurodžiusi, kad **2021 m. spalio 13 d. apklausa** buvo atlikta netinkamai. Tačiau konstatavimas, jog „individuali pareiškėjo situacija tyrimo metu nebuvo visapusiškai bei tinkamai įvertinta“, LVAT vertinimu, referuoja į individualių faktinių aplinkybių visapusišką ir tinkamą išaiškinimą, o tai reiškia, be kita ko – į 2021 m. spalio 13 d. atliktos apklausos išsamumą.

LVAT, nors ir tiesiogiai nerefereuodamas į Tvarkos aprašo 96 punktą, pateikia svarbų minėtame punkte įtvirtintos taisyklės išaiškinimą. Nepriklausomai nuo to, ar Migracijos departamento sprendimą panaikinęs teismas aiškiai įvardina Tvarkos aprašo VII skyriaus pirmajame skirsnyje nurodytus veiksmus bei konstatuoja trūkumus juos atliekant, Tvarkos aprašo 96 punkto taisyklė taikytina tol, kol

teismo pastabos yra tiesiogiai susijusios su minėtų veiksmų turiniu ir rezultatais. Nagrinėjamu atveju pirmasis Migracijos departamento sprendimas nesuteikti pareiškėjui prieglobsčio buvo panaikintas, kaip neindividualizuotas, t. y. priimtas tinkamai ir visapusiškai neišsiaiškinus pareiškėjo

individualios situacijos. Kadangi pirminis ir pagrindinis informacijos apie pareiškėjo situaciją šaltinis yra pats pareiškėjas, šiam trūkumui pašalinti (situacijai išsiaiškinti) privalėjo būti atlikta pakartotinė pareiškėjo apklausa. Jos neatlikus, LVAT vertinimu, Migracijos departamento tyrimo trūkumai pašalinti nebuvo.

III. 2022 M. SPALIO 12 D. LVAT NUTARTIS ADMINISTRACINĖJE BYLOJE NR. EA-3868-556/2022

BYLOS ESMĖ: Pareiškėjai (tėvas ir jo nepilnametė dukra) kreipėsi į teismą su skundu dėl Migracijos departamento sprendimo, kuriuo jiems buvo atsisakyta suteikti prieglobstį. Teismo nagrinėjimo metu Migracijos departamentas laikėsi pozicijos, kad su pareiškėjų individualia situacija susijusios aplinkybės buvo išsamiai ištytos, o pareiškėjo nepilnametės dukters gerovė, socialinė raida ir saugumas gali būti užtikrinamas jos kilmės valstybėje.

Šioje byloje LVAT pasisakė dėl šių prieglobsčio teisėje svarbių aspektų:

- dėl vaikų individualios situacijos vertinimo nagrinėjant šeimos pateiktą prieglobsčio prašymą.

2022 m. spalio 12 d. nutarties 42, 47 ir 52 punktuose LVAT konstatavo:

„42. Kaip matyti iš bylos medžiagos, Migracijos departamentas, priimdamas sprendimą nesuteikti pareiškėjams (tėvui K. S. S. S. ir dukrai L. K. N. N.) prieglobsčio, vadovavosi teisiniu reglamentavimu, kilmės šalies informacija, kuri patvirtina, jog kilmės valstybėje dėl vykusių protestų buvo persekiojami žinomi aktyvistai, organizatoriai, protestuose pagrindinį vaidmenį atliekantys žmonės, bei nurodė, jog Europos Sąjungos prieglobsčio agentūra vaikus yra įtraukusi į padidintos rizikos asmenų profilių sąrašą, į kurį reiktų atsižvelgti, priimant sprendimą dėl prieglobsčio suteikimo. Migracijos departamentas, įvertinęs tai, kad pareiškėjų paskutinėje gyvenamojoje vietovėje ((duomenys neskelbtini) mieste) beatodairiškas smurtas vyksta tokiu žemu lygiu, kad nelemia realios rimtos žalos rizikos, pareiškėjas yra darbingo amžiaus vyras, kuris visą savo gyvenimą gyveno kilmės valstybės (duomenys neskelbtini) mieste, ten liko jo žmona, motina ir vaikas, sprendė, jog pareiškėjas bei jo

nepilnametis vaikas neatitinka Įstatymo 86 ir 87 straipsnių reikalavimų ir jiems nesuteiktinas prieglobstis Lietuvos Respublikoje. Kadangi **Migracijos departamentas Sprendime neatsižvelgė į tai, kad prieglobsčio prašo tėvas, turintis nepilnametį vaiką, nepateikė pareiškėjo vaiko individualaus situacijos vertinimo, apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija su tokia Migracijos departamento išvada nesutinka. Nors atsakovas atsiliepime į apeliacinį skundą išdėstė papildomas aplinkybes, susijusias su nepilnamečiu vaiku, tačiau šiuo aspektu Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra nurodęs, kad ginčijamo individualaus administracinio sprendimo priėmimo motyvų nurodymas teismo proceso metu neturi būti vertinamas ir nedaro įtakos nemotyvuoto viešojo administravimo subjekto priimto sprendimo teisėtumui** (žr., pvz., 2013 m. birželio 13 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A502-940/2013; 2015 m. kovo 31 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A-1536-662/2015; ir kt.).

47. Taigi, nagrinėjamu atveju **Migracijos departamentas Sprendime nepasisakė dėl pareiškėjo nepilnamečio vaiko priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, nevertino, ar nesuteikus tarptautinės apsaugos bus deramai užtikrinti geriausi vaikų interesai**, kaip to reikalauja Direktyvos 2011/95/ES tikslai, atsižvelgiant į kuriuos turėtų būti aiškinamas ir Įstatymas.

52. Migracijos departamento **Sprendimo, kiek jis susijęs su pareiškėjų (tėvo ir dukters L. K. N. N.) išsiuntimu iš Lietuvos Respublikos, turinys nepatvirtina, kad nagrinėjamu atveju buvo atsižvelgta į pareiškėjo vaiko interesus**, šeimos gyvenimą ir, ar buvo paisoma šiuo požiūriu

*negrąžinimo principo. Iš Sprendimo turinio matyti, kad buvo akcentuotas vien pareiškėjų neteisėto atvykimo ir buvimo faktas Lietuvos Respublikoje, jų atvykimo aplinkybės, galimybė pasislėpti ar išvykti į kitas valstybes, kas neatitinka Direktyvos 2008/115 tikslų, jos 6 konstatuojamosios dalies, kur akcentuojama, kad **sprendimai turėtų būti priimami dėl kiekvieno konkretaus atvejo atskirai ir vadovaujantis objektyviais kriterijais, t. y. nagrinėjant turėtų būti atsižvelgiama ne vien į neteisėto atvykimo ir buvimo faktą.***

Šioje nutartyje LVAT iš esmės dar kartą patvirtino savo formuojamą praktiką, susijusią su prieglobsčio prašytojų – vaikų individualios situacijos vertinimu (žr. Teisinė apžvalga #5). Nagrinėjant šeimos su vaikais prašymą suteikti prieglobstį, ypatinga vaikų padėtis reikalauja jų situaciją įvertinti individualiai. Nepriklausomai nuo to, ar vaikų tėvai nurodo konkrečiai su vaikais susijusias aplinkybes, dėl kurių jiems nesaugu grįžti į kilmės šalį, sprendžiančioji institucija turį pozityvią pareigą tinkamai įvertinti geriausių vaikų interesus ir atlikti individualų vaikų padėties vertinimą. Vaiko interesų įvertinimas yra būtinas tiek sprendžiant dėl tokio vaiko priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, tiek sprendžiant dėl jo išsiuntimo.

Apibendrinant šią teismo formuojamą praktiką, pakartotinai išskirtinos kelios taisyklės, kurių sprendžiančioji institucija privalo laikytis:

- Vaiko situacija turi būti vertinama individualiai, neapsiribojant išskirtinai vaikų tėvų situacijos kvalifikavimu;
- Individualiai vertinant vaiko situaciją, sprendžiančioji institucija turi atsakyti į šiuos klausimus:
 - ar atsisakymas suteikti vaikui prieglobstį yra suderinamas su jo geriausiais interesais?
 - ar vaiko grąžinimas į kilmės valstybę yra uderinamas su jo geriausiais interesais?

Be minėto aspekto, LVAT primena ir apie kitą taisyklę, o būtent – kad atsakovo išvados ir argumentai turi atsispindėti atsakovo priimtame sprendime, o ne teismui skirtuose procesiniuose dokumentuose. Anot LVAT, ginčijamo sprendimo priėmimo motyvų nurodymas teismo proceso metu nedaro įtakos nemotyvuoto viešojo administravimo subjekto priimto sprendimo teisėtumui. Ši nuosekli ir vienareikšmiška LVAT pozicija įpareigoja sprendžiančiąją instituciją užtikrinti tinkamą sprendimų pagrindimą jų priėmimo stadijoje, nesitikint, jog faktų nustatymo ir teisinio argumentavimo trūkumai gali būti pašalinti teismo proceso metu. Šiuo klausimu taip pat žr. 2022 m. rugpjūčio 10 d. LVAT nutarties administracinėje byloje Nr. eA-3326-525/2022 62-63 punktus.

IV. 2022 M. SPALIO 4 D. LVAT NUTARTIS ADMINISTRACINĖJE BYLOJE NR. A-3878-520/2022

BYLOS ESMĖ: Užsienietis kreipėsi į teismą su skundu dėl Vilniaus regiono apylinkės teismo Šalčininkų rūmų 2022 m. rugsėjo 13 d. sprendimo skirti jam alternatyvią sulaikymui priemonę – apgyvendinimą Valstybės sienos apsaugos tarnyboje prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – VSAT) arba kitoje tam pritaikytoje vietoje nustatant teisę judėti tik apgyvendinimo vietai priklausančioje teritorijoje.

Šioje byloje LVAT pasisakė dėl šių teisiškai svarbių aspektų:

- dėl užsieniečio judėjimo laisvės apribojimo dėl atsisakymo savanoriškai grįžti į kilmės valstybę.

2022 m. spalio 4 d. nutarties 29-34 punktuose LVAT konstatavo:

„29. Kaip minėta, būtinybę pratęsti Užsieniečio judėjimo laisvės apribojimus iki 2022 m. gruodžio 13 d. pirmosios instancijos teismas grindė Užsieniečio atsisakymu savanoriškai grįžti į kilmės valstybę ir nebendradarbiavimu siekiant Užsienietį išsiųsti iš Lietuvos Respublikos.

30. Pagal Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktiką, užsieniečio „nebendradarbiavimas“ paprastai sietinas su piktavališkumu, užsieniečio piktybiškumu valstybės institucijų atžvilgiu (žr., pvz., 2022 m. kovo 31 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A-1886-629/2022; 2022 m. balandžio 29 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A-2317-442/2022).

*31. Teisėjų kolegija nustatė, jog **Migracijos departamento 2021 m. spalio 5 d. sprendimo, t. y. Užsieniečio išsiuntimo, vykdomas pavestas VSAT. Taigi, pareiga įvykdyti galutinį sprendimą ir išsiųsti Užsienietį į kilmės valstybę nustatyta VSAT, ne Užsieniečiui.** Byloje nenustatyta, jog Užsienietis būtų priešinęs kompetentingų institucijų*

pareigūnams, nevykdęs jų nurodymų ar atsisakęs pateikti apie save duomenis, teikęs klaidinančią informaciją, pasišalinęs iš apgyvendinimo vietos, vengdamas galutinio sprendimo įvykdymo.

*32. **Atsižvelgus į tai, Užsieniečio atsisakymas savanoriškai grįžti į kilmės valstybę negali būti vertinamas kaip pagrindas pratęsti judėjimo laisvės apribojimų taikymą grindžiant Užsieniečio nebendradarbiavimu išsiuntimo procedūroje.** Kartu pažymėtina, jog URC nenurodė, kokių veiksmų dėl Užsieniečio išsiuntimo buvo imtasi pasibaigus 2022 m. rugsėjo 7 d. pažymėjimui dėl Užsieniečio grįžimo į kilmės valstybę, konkreči Užsieniečio išsiuntimo data nėra nustatyta, dėl to galutiniu sprendimu nustatytos VSAT pareigos išsiųsti Užsienietį įgyvendinimas yra neapibrėžtas laike, taip sukuriant prielaidą neterminuotam Užsieniečio judėjimo laisvės apribojimui, kuris pagal Įstatymo 114 straipsnio 5 dalį nėra leidžiamas.*

33. Be to, byloje nenustatyta, jog per apgyvendinimo laikotarpį Užsienietis būtų pažeidęs apgyvendinimo vietos taisykles ar nesilaikęs nustatytos tvarkos, keltų grėsmę valstybės saugumui ar viešajai tvarkai, nebendradarbiautų su kompetentingų institucijų pareigūnais.

34. Įvertinusi nurodytas aplinkybes bei Užsieniečio judėjimo laisvės ribojimų trukmę, teisėjų kolegija konstatuoja, jog nagrinėjamoje byloje nenustatyta išskirtinių aplinkybių, dėl kurių buvo faktinis ir teisinis pagrindas daryti išvadą, kad netaikant judėjimo laisvės ribojimų Užsienietis gali bandyti pasislėpti ir / arba pasišalinti iš apgyvendinimo vietos.“

Šiais metais LVAT priėmė nemažai reikšmingų sprendimų, susijusių su judėjimo laisvės apribojimo pagrįstumu (žr., pvz., Teisines

apžvalgas #2 ir #7, taip pat 2022 m. rugsėjo 14 d. LVAT nutartį administracinėje byloje Nr. A-3803-463/2022). 2022 m. spalio 4 d. LVAT nutartis išskirtina tuo, kad teismas pasisakė dėl vieno dažniausiai pasitaikančio argumento, kuriuo institucijos grindžia laisvės apribojimo priemonių taikymą, o būtent – užsieniečio atsisakymo savanoriškai grįžti į kilmės valstybę.

Nagrinėjamu atveju Migracijos departamentas priėmė sprendimą išsiųsti pareiškėją iš Lietuvos Respublikos, konstatuodamas, kad laikotarpis savanoriškai išvykti jam nesuteiktinas. Taigi, Migracijos departamentas pats nusprendė neleisti pareiškėjui savanoriškai išvykti bei vietoj to pavedė VSAT priverstinai jį išsiųsti. Sprendimo dėl išsiuntimo vykdymas nuo užsieniečio sutikimo ar atsisakymo savanoriškai grįžti niekaip nepriklauso, kadangi šio sprendimo esmė yra priešinga savanoriškam grįžimui. Nepaisant to, Vilniaus regiono apylinkės teismo Šalčininkų rūmų vertinimu, „užsienietis atsisako geranoriškai išvykti iš Lietuvos Respublikos, nepaisydamas galutinio ir vykdytino Migracijos departamento sprendimo nori likti Lietuvoje“, todėl jo judėjimo laisvės apribojimas yra būtinas. LVAT kritiškai įvertina tokio pobūdžio argumentą bei konstatuoja, jog pareiga įvykdyti galutinį sprendimą ir išsiųsti užsienietį į kilmės valstybę nustatyta VSAT, o ne užsieniečiui, todėl užsieniečio atsisakymas savanoriškai grįžti į kilmės valstybę negali būti vertinamas kaip pagrindas pratęsti judėjimo laisvės apribojimų taikymą grindžiant užsieniečio nebendradarbiavimu išsiuntimo procedūroje. Be to, sprendžiant iš nutartyje pateikiamų duomenų, užsieniečio kilmės valstybės atsakingos institucijos buvo išdavusios jo vardu grįžimo pažymėjimą, o tai reiškia, kad užsienietis pateikė VSAT visus reikalingus (ir teisingus) duomenis apie save.

Tuo atveju, jeigu VSAT gali vykdyti įsiteisėjusį

Migracijos departamento sprendimą dėl užsieniečio išsiuntimo, paties užsieniečio sutikimas arba atsisakymas savanoriškai grįžti šio sprendimo vykdymui įtakos neturi. Atitinkamai, šis aspektas neturi nieko bendro nei su pačia išsiuntimo procedūra, nei su užsieniečio „bendradarbiavimu“ šios procedūros rėmuose. Kita vertus, jeigu VSAT negali įvykdyti sprendimo dėl užsieniečio išsiuntimo, tuomet, remiantis Direktyvos 2008/115 15 straipsnio 4 dalimi, sulaikymas tampa nebepateisinamas ir atitinkamas asmuo nedelsiant paleidžiamas [3]. Tokiu būdu, jeigu VSAT negali išsiųsti asmens, jo sutikimas arba atsisakymas savanoriškai grįžti neturi įtakos sprendžiant dėl judėjimo laisvės apribojimo priemonių išsiunčiamam asmeniui taikymo. Bet kuriuo atveju, priėmus sprendimą dėl priverstinio išsiuntimo, klausimas dėl savanoriško grįžimo netenka aktualumo, kadangi tokį sprendimą vykdo VSAT, o ne užsienietis. „Savanoriško grįžimo“, t. y. „gražinimo“ procedūros nagrinėjamu atveju niekas nevykdo, kadangi tokio pobūdžio sprendimo Migracijos departamentas nusprendė nepriiminėti, konstatuodamas, kad laikotarpis savanoriškai išvykti užsieniečiui nesuteiktinas. Atitinkamai, užsienietis negali „nebendradarbiauti“ savanoriško grįžimo procedūros rėmuose, kadangi tokios procedūros paprasčiausiai nevyksta. Šio ir daugybės analogiškų atvejų kontekste institucijų argumentai, grindžiami „atsisakymu savanoriškai grįžti“, yra ne teisiniai, o verčiau emociniai, skirti neigiamoje šviesoje nušviesti užsieniečio asmenį ir tendencingai sukurti klaidingą įspūdį, tarsi jis turi prievolę „sutikti“ savanoriškai grįžti, nors nei taikytini teisės aktai, nei jo atžvilgiu priimti individualūs sprendimai iš jo to nereikalauja. 2022 m. spalio 4 d. nutartyje LVAT pastebį šią argumentacinę klaidą bei pakankamai išplėstai dėl jos pasisako. Tikimės, kad ši praktika bus toliau vystoma LVAT ir atspindės pirmosios instancijos teismo sprendimuose.

V. LVAT IŠAIŠKINIMAI DĖL BENDRŲ PRINCIPŲ, KURIAIS PRIVALOMA VADOVAUTIS NAGRINĖJANT PRIEGLOBSČIO PRAŠYMUS IR PRIIMANT SPRENDIMUS

Be aptartos LVAT praktikos, norime atkreipti dėmesį į kelis ankstesnius LVAT išaiškinimus dėl tokių bendrų klausimų, kaip pareiga informuoti asmenį apie laikotarpį, per kurį tikimasi priimti sprendimą dėl jo prašymo, jei sprendimas nepriimtas per įstatymo nustatytą terminą, taip pat pareiga tinkamai motyvuoti individualius administracinius aktus (sprendimus), nepriklausomai nuo to, kaip jie įforminami (atskiru rašytiniu sprendimu ar pažymint nustatytos formos pažymoje). Šie išaiškinimai nustato bendrus principus, kuriais privaloma vadovautis nagrinėjant prašymus suteikti prieglobstį ir priimant sprendimus dėl tokių prašymų bei kurie, tikėtina, yra taikytini bet kurioje atitinkamoje byloje, nepriklausomai nuo jos faktinių aplinkybių.

2016 m. gegužės 23 d. sprendime administracinėje byloje Nr. A-3050-624/2016 LVAT konstatavo:

„Nagrinėjamu atveju teismui kyla abejonių dėl Migracijos departamento tinkamo pareigos bendradarbiauti vertinant prašymą suteikti prieglobstį ir prieglobsčio prašytojo pateiktą informaciją šiam prašymui pagrįsti vykdymo: nors savaime aplinkybė, kad pareiškėjo prašymo nagrinėjimas nebuvo baigtas Įstatymo 81 straipsnyje nustatytais terminais (I. A. asmens bylos I. 49, 166, 256), negalėtų daryti įtakos šio sprendimo išvadų pagrįstumui, pareiškėjas teigia, kad nebuvo tinkamai informuotas apie sprendimo priėmimo terminus, dėl ko dalis jo surinktų įrodymų buvo pateikti jau po ginčijamo sprendimo priėmimo ir nebuvo įvertinti, ko atsakovas iš esmės neginčija bei ką patvirtina asmens bylos medžiaga (I. A. asmens bylos I. 261–300). Pažymėtina, kad **nors Įstatymas ir nenustato, kokie veiksmai turėtų būti atlikti**

nesant galimybės priimti sprendimą jo 81 straipsnyje nustatytais terminais, Migracijos departamentas tokiu atveju, tinkamai vykdydamas pareigą bendradarbiauti, prieglobsčio prašytojui turėtų suteikti informaciją apie laikotarpį, per kurį tikimasi priimti sprendimą dėl jo prašymo. Atkreiptinas dėmesys, kad 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos, su kurios nuostatomis yra suderintos Įstatymo nuostatos, 31 straipsnio 6 dalis nustato, kad kai sprendimo negalima priimti per šešis mėnesius, valstybės narės užtikrina, kad atitinkamam prašytojui: a) būtų pranešta apie uždelsimą ir b) jo prašymu būtų suteikta informacija apie uždelsimo priežastis ir laikotarpį, per kurį tikimasi priimti sprendimą dėl jo prašymo.“

2020 m. balandžio 15 d. nutarties administracinėje byloje Nr. eA-3662-968/2020 20-22 punktuose LVAT konstatavo:

„20. Nustatytas faktines aplinkybes (Nutarties 17 p.) įvertinus paminėto teisinio reguliavimo (Nutarties 19, 19.1, 19.2 p.) kontekste, darytina išvada, kad Migracijos departamentas tiek 2019 m. rugpjūčio 29 d. sprendimus dėl prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo Centre, tiek ginčijamus 2019 m. spalio 25 d. sprendimus dėl prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo VSAT priėmė vadovaudamasis Įstatymo 79 straipsnio 1 dalyje įtvirtintais įgaliojimais priimti sprendimus dėl prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo. **Šie sprendimai pagrįstai įforminti apie juos pažymint atitinkamose Pažymose dėl prašymo suteikti prieglobstį priėmimo.** Atsižvelgiant į tai, kad byloje nėra duomenų apie prieglobsčio prašytojų sulaikymą arba jiems skirtas alternatyvias sulaikymui priemones (dėl šių aplinkybių ginčo

nėra), darytina išvada, kad **Migracijos departamentas turėjo diskreciją tokius sprendimus priimti ir juos įforminti tokiu būdu, kokiu tai buvo padaryta.**

21. Įstatymo 79 straipsnio 1 dalyje numatyti **Migracijos departamento sprendimai dėl prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo yra individualūs administraciniai aktai – vienkartiniai teisės taikymo aktai, skirti konkrečiam asmeniui** (VAĮ 2 str. 9 d.). Todėl tokie sprendimai, nepaisant konkretaus jų įforminimo būdo (Aprašo 61 p.), turi atitikti individualiems administraciniams aktams keliamus reikalavimus (VAĮ 8 str.). **Tokiems sprendimams, be kita ko, yra taikomi iš VAĮ 8 straipsnio kylantys motyvuotumo ir aiškumo imperatyvai.**

22. Atsakant į apeliacinio skundo argumentus, susijusius su VAĮ 8 straipsnio reikalavimų taikymu vertinant ginčijamus Migracijos departamento 2019 m. spalio 25 d. sprendimus (Nutarties 13.1 p.), pažymėtina, kad **visiškas paminėtų sprendimų motyvų nebuvimas ir neaiškumas negali būti pateisinamas Departamento diskrecija tokius sprendimus priimti ar tokių sprendimų ypatumais, o vien tai, kad skundžiamus sprendimus Departamentas surašė pagal oficialiai patvirtintą formą (šiuo atveju tokia forma įtvirtinta Aprašo 2 priede), savaime nereiškia, kad jie tenkina VAĮ reikalavimus.“**

IŠNAŠOS

[1] European Asylum Support Office, EASO practical guide on age assessment, Publications Office, 2018, <https://data.europa.eu/doi/10.2847/292263>

[2] Prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo ir panaikinimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2016 m. vasario 24 d. įsakymu Nr. 1V-131 "Dėl Prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo ir panaikinimo tvarkos aprašo patvirtinimo".

[3] 2008 m. gruodžio 16 d. Europos parlamento ir tarybos direktyva 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse.

**Lietuvos
Raudonasis
Kryžius**

**Konstitucijos pr. 7A, PC Europa, III a.
Vilnius, LT-09307
+370 659 71 598
info@redcross.lt**